

lamint abban, hogy nem lehet a „megszokott módon” (450. o.) tanítani.

Mátyás Judit Pécsről a szakszövegek olvasásával, a szövegértés és a fordítás kérdéskörével foglalkozik. A Major Ferencné által 1980-ban publikált szintetizáló olvasástechnika alkalmazásával három csoportnál tesztelte a módszert, amely eredményesnek mutatkozott. Ez az egyetlen írás, amely a nyelvoktatást kutatás tárgyává teszi.

Az utolsó magyar tanulmány a Budapesti Gazdasági Főiskolán folyó nyelvoktatást mutatja be *Menus Borbála* tollából. A szerző megjegyzi, hogy hazánkban nincs általános érvényű curriculum a felsőoktatásban folyó nyelvoktatás számára, csupán a minimális óraszám van előírva. Annak okát, hogy miért választják a németet egyre kevesebben, többek között abban látja, hogy a munkaerőpiacon az angolt várják el mindenütt, még a német cégeknél is. Optimizmusa hasonló első szerzőnkéhez, amihez hozzájönnek még a kitűnő gazdasági kapcsolatok a német nyelvterület országaival. Úgy véli, ez elég ok arra, hogy a diákok „akarjanak németül tanulni” (470. o.).

Természetesen nagyon érdekesek a többi országról szóló írások is. Nemcsak összefoglaló országjelentéseket találunk, hanem kutatásokról szóló írásokat is, az egyes készségekre, kompetenciákra összpontosító tanulmányokat, amelyek megtermékenyítőleg hathatnának az olyan olvasóra, aki maga is ezen a területen dolgozik. A kérdés már csak az, hogy vajon megtalálható-e a tanulmánykötet például könyvtárainkban, hogy hol lehet hozzáférni. Ez a kiadványból nem derül ki, de az érdeklődők figyelmét felhívom a <http://www.sdu-info.eu/it/category/deutsch/honlapra>, ahol sokat meg lehet tudni erről a kötetről, a mögötte folytatott kutatómunkáról, valamint a témáról általában.

Petneki Katalin

Милиева, Диана – Дагнев, Ивайло – Кискинова, Елена

Съпоставителни езикови въпроси на медицинския текст в български, английски и немски език

Пловдив: Медицински Университет, 2009. 225 стр.

[Milieva, Diana – Dagnev, Ivajlo – Kiszkinova, Elena

A bolgár, angol és német orvostudományi szövegek nyelvi összehasonlításának kérdései

Plovdiv: Orvostudományi Egyetem, 2009. 225 p.]

Az itt bemutatott tankönyv három szerzője bolgár (Diana Milieva), angol (Ivajlo Dagnev), valamint német (Elena Kiszkinova) orvosi szaknyelvet tanít a bulgáriai Plovdivi Orvostudományi Egyetemen. Az orvostanhallgatóknak szánt kötelező nyelvi órák mellett hosszú évek óta szemináriumokat tartanak doktoranduszoknak is. Ezeknek a szemináriumoknak a keretében a bolgár, angol és német szaknyelvet oktatják. A fő céljuk az, hogy segítséget nyújtsanak tudományos cikkek, előadások és disszertációk megírásához azáltal, hogy felhívják a figyelmet fontos strukturális és nyelvi kérdésekre és sajátosságokra. A gyakorlat ugyanis azt mutatja, hogy a tanulmányaik kezdetén a leendő tudósok mind az anyanyelvükön, mind idegen nyelven jelentős nehézségekkel küzdenek, amikor eljutnak arra a pontra, hogy megfogalmazzák és írásban közöljék tudományos eredményeiket (p. 3).

A Plovdivi Orvostudományi Egyetem gondozásában megjelent kötet a szemináriumok háromnyelvű tananyagát tartalmazza, kinyomtatott diabemutatók formájában. Minden egyes dia mellett elegendő hely áll a doktoranduszok rendelkezésére saját jegyzetek készítéséhez.

A tankönyv négy fő fejezetre tagolódik. Az első fejezet bolgár nyelven íródott, és az

orvostudományi szöveg tartalmi és nyelvi sajátosságait taglalja, nyelvtől függetlenül (5–17). A szerzők hangsúlyozzák a szemantikai aspektus és a logikai felépítés kulcsfontosságát, hiszen a tudományos eredmények és információk koherens közvetítése az alapelvárás egy szakszöveggel szemben. Ezzel kapcsolatban kiemelik a terminusok (és nem-terminusok) pontos használatának a jelentőségét. Gyakran előforduló hibák segítségével megmutatják, hogy nem megfelelő szóhasználat mellett akár értelmetlenné is válhat a szöveg. További példákat felhasználva Milieva, Dagnev és Kiszkinova szemléltetik az orvostudományi szövegek morfológiai, szintaktikai és stilisztikai fő jellemzőit, és nem utolsósorban felhívják a figyelmet a helyesírás fontosságára is.

A második fejezet a bolgár orvostudományi szöveg (szakcikk, tanulmány, előadás, disszertáció stb.) nyelvi kérdéseit veszi górcső alá (18–94). A szerzők itt is elsőként a szakszövegek lexikális aspektusára térnek rá (18–37). Véleményük szerint az orvosi szaknyelv szókészlete viszonylag állandónak mondható, azonban gyakran szükség van egy-egy új szakkifejezés bevezetésére. Ebben az esetben két lehetőség kínálkozik: vagy átvesszük az idegen nyelvű terminust, vagy megpróbáljuk azt oly módon lefordítani, hogy ne sértsük a nyelvi normát. A szerzők szerint az idegen nyelvű szakkifejezések honosítása, illetve „bolgárosítása” során keletkeznek a leg súlyosabb hibák, amelyek tartalmi zavarokat is okozhatnak. Ezt az állítást számos példával szemléltetik, és arra kéri a doktoranduszokat, hogy ezeket javítsák ki az adott dia mellett a megjegyzésekre szánt helyen. Itt szeretném pozitívumként kiemelni a szerzők elsősorban gyakorlati megközelítését: a rövid, de tartalmas elméleti bevezetés után konkrét példák alapján lehetőséget adnak a hallgatónak, hogy saját maguk szembesüljenek a „honosítási” problémákkal, és megoldást keressenek rájuk.

A továbbiakban Milieva és szerzőtársai a bolgár orvostudományi szövegek morfológi-

ai (38–54) és szintaktikai (55–76) sajátosságait tárgyalják. Röviden összefoglalják a legfontosabb szabályokat a főnevek, melléknevek, igék, összetett szavak, elöljárószók és kötőszók használatát illetően. Külön figyelmet fordítanak a bolgár igeidők helyes alkalmazására az orvostudományi szövegekben. Tudniillik a bolgár nyelvben kilenc igeidő létezik, amelyek a mindennapi kommunikációban használatosak is. Nem így az orvosi szaknyelvben. A tudományos szövegekben leggyakrabban a jelen idő fordul elő – általában érvényességű tények és bizonyított kutatási eredmények közlésére, valamint kísérletek pontos leírására. Bizonyos ritkább esetekben használható még az egyszerű jövő és a befejezett múlt idő is. A szerzők emellett felsorakoztatják a szakszövegekre legjellemzőbb mondatfajtaikat. Mindkét részben példákkal illusztrálják a szabályokat, valamint sor kerül a leggyakoribb hibák felismerésére és javítására.

Az első fejezet utolsó alfejezete a helyesírás és központosítás kérdését tárgyalja. A szerzők megadják az irányelveket arra, hogy hogyan kell helyesen idézni, rövidíteni, illetve irodalomjegyzéket készíteni. További pozitívumként mindenképpen megemlítenőd, hogy Milieva és társai – ahogy itt is – minden egyes alfejezet végén az aktuális kérdéseket taglaló szakirodalmat ajánlanak, vagyis olyan kézikönyveket, szótárakat és lexikonokat, ahol a doktoranduszok utána tudnak nézni az éppen tárgyalt témának.

A második fejezet középpontjában az angol orvostudományi szöveg nyelvi kérdései állnak (94–156). Ebben a részben nagyon fontos helyet kapnak az úgynevezett „hamis barátok”. A szerzők elismerik, hogy valóban számos olyan angol nyelvű terminus létezik, amelyet a bolgár szakszövegekben eredeti formában használnak vagy szó szerint lefordítanak. Ugyanakkor arra is figyelmeztetik a doktoranduszokat, hogy a mind a két irányba történő „tükörfordítás”, illetve a „hamis barátok” keletkezése igen gyakran tartalmi zavarokhoz, sőt súlyos félreértésekhez vezethet.

Az angol orvostudományi szövegek morfológiai sajátosságaival foglalkozó alfejezet olyan kérdéseket fejt ki, mint például az angol szóképzés alapszabályai, a névelők, az egyes és a többes szám, valamint az igeidők helyes használata. Eközben fontos eltérésekre mutat rá a bolgár és az angol morfológiai alapszabályok között (110–126). Hasonló módon járnak el a szerzők a szintaxisnak szánt alfejezetben is (127–137). Először röviden bemutatják az angol szórend jellemzőit, majd rávilágítanak a leggyakoribb hibákra, amelyek a bolgár és az angol nyelv közötti interferenciára vezethetők vissza. A tömören, de egyértelműen bemutatott szabályoknak és a sok gyakorlati példának köszönhetően ennek a két alfejezetnek a felépítése és tartalmi töltése is szakmai dicséretet érdemelne, ha nem lenne helyenként túl sok elméleti, kifejezetten nyelvészeti információ. Ugyanis fennáll a veszély, hogy a sok nyelvészeti definíció között (pl. „Mit értünk morfológia / morféma / generatív szintaxis / mondat alatt?”) az orvos doktoranduszok elveszítik a vezérfonalat. Nem szabad elfelejtenünk, hogy ez a kötet elsősorban gyakorlati segítséget kíván nyújtani számukra a tudományos művek megírásához, és nem megismertetni velük a fő nyelvészeti fogalmakat.

Az előző fejezethez hasonlóan a fejezet utolsó része az angol helyesírással és interpunkcióval foglalkozik, és feltárja a hallgatók előtt az idézésnek és a bibliográfia összeállításának az alapszabályait.

Az utolsó, negyedik fejezet a harmadik fejezet mintájára épül azzal a különbséggel, hogy ebben a német nyelvű orvostudományi szakszövegek fő jellemzőiről esik szó (157–222). A lexikális aspektusokról szóló alfejezet egyik fő kérdése a német szóképzés. Tudniillik a német nyelvben – a bolgártól és az angoltól eltérően – igen elterjedtek az összetett szavak. A szerzők külön utalnak arra is, hogy mind a két irányba történő fordításkor ügyelni kell a szóképzési sajátosságokra és a „hamis barátok” elkerülésére.

A morfológiai (178–191) és szintaktikai (192–213) kérdéseket tárgyaló alfejezetekben Milieva és szerzőtársai felhívják a doktoranduszok figyelmét a két nyelv közötti fő eltérésekre, amelyeknek a nem-ismerete súlyos hibákat eredményezhet. Ilyenek például a bolgárban és a németben nem egybeeső főnévi nemek, a névelők különböző használata, a sajátos szórend stb. Itt is, az előző fejezetekhez hasonlóan, a szerzők összefoglalják a legfontosabb szabályokat, ezeket példák segítségével illusztrálják, és gyakorlásképpen megkérik a hallgatókat néhány gyakoribb hiba javítására. Mindazonáltal ebben a részben is helyenként túl sok a kifejezetten lingvisztikai információ, ami nyelvész doktoranduszok esetében igen hasznos lenne, egy orvos doktoranduszoknak szánt tankönyvben viszont idegenül hat.

A negyedik fejezet utolsó részében a hallgatók megtalálják a német helyesírás és ezen belül az interpunkció legfontosabb szabályait (214–222).

A tankönyvet gazdag bibliográfia (223–225) zárja, amelyben a szerzők felsorolják az általuk felhasznált (és részben a doktoranduszoknak is ajánlott) szakirodalmat: leíró és gyakorlati nyelvtankönyveket, szótárakat, lexikonokat, tanulmányokat stb.

Végezetül szeretném megindokolni, hogy miért is tartottam fontosnak ennek a Bulgáriában megjelent egyetemi tankönyvnek az ismertetését. Volt doktorandusz koromban saját magam is számos cikk, tanulmány, előadás, valamint a disszertációm megírása során nem egyszer hiányoltam egy hasonló fajta szemináriumot, illetve segédanyagot akár magyar, akár német, angol vagy bolgár nyelven. Egy a fentiekben bemutatott kötethez hasonló tankönyv vagy kézikönyv olykor hasznos segítséget nyújthat azáltal, hogy rávilágít a szaknyelvre jellemző sajátosságokra, figyelmeztet a leggyakoribb hibákra, és gyakorlati tanácsokat ad egy szöveg nyelvi megformáltságára vonatkozóan. Véleményem szerint érdemes „adaptálni” ezt az ötletet a magyar (és nem csak az orvostudományi) doktori képzésben

is, hiszen teljes mértékben igazat adhatunk Milievának és társainak abban, hogy „nagyon fontos, hogy a tudományos eredményeinket megfelelő, pontos és érthető módon tudjuk közölni”. Ezt pedig mindenekelőtt meg kell tanulnunk.

Hrisztova-Gotthardt Hrisztalina

Lendvai Endre (szerk.)

**Translatologia Pannonica I.
Kultúrák dialógusa
a soknyelvű Európában III–V.
2006–2008.**

Pécs: PTE BTK Fordítástudományi
Kutatóközpont és Szláv Filológia
Tanszék, 2009.

(Fordítástudományi rész: pp. 7–110)

A Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karának Fordítástudományi Kutatóközpontja 2006-tól tartja *Kultúrák dialógusa a soknyelvű Európában* címmel nemzetközi konferenciáit. Ezek a találkozók érdekes háttérterületet járnak be a fordítástudomány, az interkulturális kommunikáció és a nyelvoktatás kutatási területeinek találkozási pontjain: elsősorban az egyes kultúrák jelrendszereivel, azok fordításának, megismerésének, alkalmazásának lehetőségeivel foglalkoznak. Ezeknek az előadásoknak a szövegét olvashatjuk a *Translatologia Pannonica I.* című kötetben, melynek a fordítástudománnyal foglalkozó első fejezetét tekintjük át az alábbiakban.

A kiadvány számára kitűnő bevezetést nyújt *Albert Sándor* tanulmánya (*Elméletek-e a fordításelméletek?* pp. 8–15), mely a fordításelmélet mibenlétét tárgyalja. Nemcsak az utána következő írások értelmezéséhez teremti meg a kereteket, hanem a hazai fordításkutatás számára is támpontokat ad. Az írás rámutat azokra az ellentmondásokra, melyek az *elmélet* szó természettudományos felfogása, egzaktága és a gyakorlathoz szorosan

kötődő fordításelmélet kérdései, kutatási módszerei között feszülnek. Az elméletek különféle csoportokba sorolhatók, s a fordításelmélet a fordítás gyakorlatának az elmélete, praxeológia. Feladata, hogy megfigyelje, mi a legáltalánosabb a fordító magatartásában, tevékenységében, és stratégiákat keresen. Nem előíró, hanem leíró, s ideális esetben nem strukturálisan, hanem procedurálisan írja le a fordítási tevékenységet: „nem a két szöveg valamilyen szempontú összevetését tekinti tárgyának, hanem annak a *folymatnak* a vizsgálatára irányul, amelynek során a fordító a forrásnyelvi szöveget célnyelvi szöveggé alakítja át” (p. 11). A nyelvészeti fordításelmélet objektív tudományosságával szemben a modern traduktológia nem zárhatja ki a fordítót a vizsgálódásaiból. Az ekvivalencia csupán funkcionális-relacionális kategória lehet, melynek létrehozási módja és szintje a fordítóra van bízva. Albert Sándor gondolatmenete, megállapításai a fordítástudománnyal, fordítással vagy fordításoktatással – netán mindhárommal – foglalkozó szakemberek számára eligazítóak és egyben felszabadító hatásúak.

Bakti Mária írása (*Relevanciaelmélet a gyakorlatban. Néhány gondolat a pragmatika és a szinkrontolmácsolás kapcsolatáról*, pp. 16–23) praxeológiai megközelítésű: a pragmatika szemszögéből vizsgálja a relevanciaelv és a grice-i maximák működését a szinkrontolmácsolás másodlagos kommunikációs helyzetében. Áttekinti a pragmatika és a relevanciaelmélet fő megállapításait, valamint a fordítástudomány, a szinkrontolmácsolás és a relevanciaelmélet kapcsolódási pontjait. A szinkrontolmácsolás szempontjából röviden ismerteti a retrospektív kutatási módszereket, melyek közül a retrospektív interjút választja kutatási módszerül. Megállapítja, hogy a retrospektív interjúk elősegítik a relevanciaelv és az együttműködési alapelvek működésének jobb megértését. Másik következtetése, hogy a relevanciaelmélet gyakorlati működése hasonlóságot mutat a szinkrontolmácsolás során használt tol-